

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ І ПОЛІТОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ТЕМАТИЧНОГО СЕМІНАРУ**

**«СПАДЩИНА
МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО»**

21 квітня 2016 року

Київ – 2016

УДК 947(477)

Ємець Вікторія Вячеславівна,

бакалавр, 2 курс, 1 група, гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ І НАДБАННЯ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Михайло Грушевський походить з давньої, званої ще з XVII ст., духовної родини на Чигиринщині. Рід мав козацькі корені та первісне прізвище Груша.

Михайло народився 17 (29) вересня 1866 року у Холмі (нині Польща), де його батько, Сергій Федорович Грушевський після закінчення Київської духовної академії працював вчителем словесності. Виріс на Кавказі. Виховання, розповіді батька та рідкі поїздки в Україну рано збудили в Михайлові зацікавлення та вболівання за долю Батьківщини. Під час навчання в Тифліській гімназії у 1880-1886 рр. почалося свідоме захоплення українською історією та літературою, пошук свого місця у справі служіння Україні.

З 1886 року Михайло продовжує здобувати освіту на історико-

філологічному факультеті Київського університету. Грушевському поталанило на справжнього вчителя – відомого історика, професора Володимира Антоновича. Під його керівництвом він підготував свої студентські наукові праці, які не втратили свого значення і сьогодні, захистив магістерську дисертацію.

За рекомендацією В. Антоновича 1894 р. Михайло Грушевський отримав посаду професора першої на українських землях кафедри історії України у Львівському університеті.

Десятилітня доба Михайла Грушевського у Львові (1894-1914) – це курси лекцій в університеті, це створення власної історичної наукової школи, це напружена праця в Науковому товаристві імені Шевченка (очолював з 1897 р. по 1913 р.), яке завдяки організаторському таланту вченого по праву мало статус нетитулованої Української академії наук, це неперевершена видавнича діяльність (лише "Записок Наукового товариства ім.Шевченка" за його редакцією вийшло більше 100 томів, крім того сотні наукових та науково-популярних видань українською мовою).

Вершиною наукової діяльності М. Грушевського стала реалізація його мрії ще з київських студентських часів – написання суцільної історії України. Перший том фундаментальної «Історії України-Руси» побачив світ у 1898 році. В основу цієї праці була покладена розроблена автором історична схема самостійного розвитку українського народу від найдавніших часів, що аргументовано спростовувало прийняту російською історіографією концепцію про єдину загальноросійську народність-колиску. Послідовники Грушевського назвуть його «Історію України-Руси» метрикою українського народу, поставивши в один ряд з Шевченковим «Кобзарем».

Наукова концепція Грушевського історика про етнічну соборність України стала національним ідеалом Грушевського політика. До 1906 р. він,

працюючи на Галичині, широко використовував конституційні свободи Австро-Угорщини для піднесення національної свідомості українства. Коли подібні умови виникли в підросійській Україні, розгортає свою діяльність і в Києві: створює наукове товариство, переносить зі Львова окремі видання, випускає газети, відкриває книгарні.

Грушевський здобув заслужений авторитет провідника українського руху, а отже став небезпечною особою для урядових кіл як Росії, так і Австро-Угорщини. З початком I світової війни повертається до Києва, де відразу ж був заарештований. Заслання відбував у Симбірську, Казані, Москві.

Після Лютневої революції в Росії у лютому 1917 р. український народ тримав можливість здобути власну державність. Цю боротьбу очолила Українська Центральна Рада – єдина парламентська інституція, утворена на руїнах самодержавства. Визначальним принципом творення українського парламенту був широкий демократизм. До його складу ввійшли представники всіх політичних партій, товариств, спілок, ради військових, селянських, робітничих депутатів, всіх українських земель та українських колоній-громад, національних меншостей. Легітимність Української Центральної Ради забезпечив Всеукраїнський національний з'їзд. Таємним голосуванням практично одностайно головою українського парламенту був обраний Михайло Грушевський. Він був лідером, головним конструктором політики Української Центральної Ради, мав великий вплив на її рішення, був ініціатором та співавтором найголовніших документів. Незаперечною заслугою Грушевського стало те, що Центральна Рада за рік пройшла шлях від обережних гасел за автономію України до проголошення суверенної, ні від кого незалежної Української Народної Республіки в січні 1918 року та прийняття її Конституції уже в квітні 1918 року.

Характер Української революції динамічно змінювався, змінювалися і

лідери. На політичній арені з'являється П. Скоропадський, згодом С. Петлюра. Михайло Грушевський відійшов від активної внутрішньої політики, 1919 року емігрував, проживав у Празі, Відні, використовував усі можливості, щоб привернути увагу світової громадськості до України, продовжував науково-організаційну діяльність.

1924 року, заради продовження масштабної наукової праці, завершення «Історії України-Руси», що неможливо було без українських архівів та бібліотек, Михайло Грушевський змушений був піти на компроміс з встановленою в Україні радянською владою і повернутися на Батьківщину. Наукові заслуги історика були поціновані навіть більшовицьким урядом: 1923 року його було обрано академіком Всеукраїнської академії наук, 1929 року – Академії наук СРСР. В Україні вчений очолив Історичну секцію ВУАН, навколо якої об'єдналися всі історичні установи, провідні дослідники і талановита молодь.

І все це в умовах постійного, з перших днів повернення, нагляду репресивних органів ДПУ-НКВС, які зібрали 8 томів наклепів і доповідних на «неблагонадійного» Грушевського. 1931 року вчений змушений був виїхати до Москви, підданий короткочасному арешту у справі так званого «Українського національного центру». Після звільнення до кінця життя Грушевський не почував себе вільною людиною. На початку 1930-х рр. була ліквідована Історична секція ВУАН. Закриті видання, зазнали репресій учні і співробітники. Трагічно загинули в таборах донька Катерина, брат Олександр, племінник Сергій, інші родичі. Бо вони належали до роду Грушевських.

УДК 947(477)

Мороз Анна Володимирівна

бакалавр, 2 курс, 2 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

Національний університет біоресурсів і природокористування *України*

(м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

кандидат історичних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування *України*

(м. Київ, Україна)

**MYKHAILO HRUSHEVSKY AND THE BOLSHEVIK GOVERNMENT:
THE PRICE OF GOVERNMENT OF POLITICAL COMPROMISE**

Hrushevsky is the leaders of the Ukrainian revolution of 1917-1921., who returned to the USSR. As you know, earlier such attempt made V.Vynnychenko, but it was unsuccessful. Petliura and P. Skoropadskyi possible return even expected.

Compromise ideologist Ukrainian renaissance of the Bolshevik regime provoked a strong reaction among Ukrainian emigration spawned largely negative assessment. Specifically former colleagues in the UPSR Shapoval and N. Gregory with anger hit the «renegades», «Hrushevskoho Schrage, Khrystiuk, Chechel Mazurenko, Nikovsky quietly went to the service enemy, shamefully left without any concessions from his hand». Critical attitude to return Hrushevsky and V. Vinnichenko. He publicly castigated the scientist as "a prominent figure Ukrainians" for agreeing to give up politics, believing that such a move will benefit the

«gentlemen situation» .

The first scientific biography Grushevskogo Yulia Shapoval rightly points out that «in exile he endured violent political transformation, the result of which was the return in Ukraine». The author convincingly argues reason evolution of views of the famous scientist and policy of Soviet power, the socialist ideas of world revolution and so on. However, biography Hrushevsky gives an exhaustive explanation of the phenomenon of its political compromise with the Bolsheviks.

In April of 1918 as a result of Hetman coup M.Hrushevskiy had to leave the imperious Olympus Ukrainian state building process. Almost all short-lived Hetman day he was actually underground. With the arrival of the Directory of the UNR in December 1918 he makes strenuous attempts to return to politics. Not counting the new government is fully legitimate, he proposes to convene the Central Council, which will form the government, will determine the term of the constituent assembly, and give them legislative functions. The leaders of the Directory and the Ukrainian National Union rejected these proposals as unacceptable. Submissions Hrushevsky was de facto recognition of its former allies in the Rada legitimacy disperse highest representative body of the Ukrainian people.

A sense of personal insults at the then leadership of UNR for his analytical minimization was so strong that after his return to the USSR in a letter to T. Pochynka sat in quite emotionally, he wrote: «And I in 1918, proclaiming the Directory, they are deprived of any value . . . They Vinnichenko and Petlura, then and then endeavored by all means to deprive me of any authority, to prevent anything, their agents abroad any lied and made it impossible to me or any political or cultural event ...». Sotsialistychnist world Hrushevsky today no doubt even those who believe in his identity as a historian to national-statist direction. Particularly renowned researcher hrushevskoznavets I. Gyrych believes that Hrushevsky «is not spared the fate of many social and political figures of both Ukrainian and European.

He captured the socialist idea».

It should be noted that Hrushevsky paid exorbitant, sacrificial rate for your compromise with the Bolsheviks. This - the majority of his life and family. The camps of the Gulag daughter Catherine died, the brother of Alexander, nephew Sergei. And from this perspective, his arrival in the Soviet Union can hardly be justified. History, as we know, no ifs. Hrushevsky lived, worked, fought and suffered. And it is - ultimately tragic - a decade fits into the overall context of his service to the Ukrainian people.

УДК 947 (477)

Ніколаєва Анастасія Олександрівна,

бакалавр, 2 курс, 1 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

кандидат історичних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

MYKHAILO HRUSHEVSKIY – THE FOUNDER OF UKRAINIAN POLITICAL THOUGHT

Special place in the history of Ukrainian science and culture of the late XIX - first third of XX century ranked M.Hrushevskiy, historian and patriot. As a politician M.Grusevskiy was the founder of the National Democratic Party of Galicia and the

Society of Ukrainian progressives in Kyiv, Ukrainian creator foundations of an independent state.

The main positions of social and political views Hrushevskiy derived from his conception of history. Enormous erudition in history, literature, art and the humanities in general inevitably has enabled scientists to make their understanding of social and political development process. This shows, including introductory lecture, which took M.Grusevskiy September 30, 1894 at Lviv University, in which he outlined historiosophy that determines access to social and political issues.

An important feature of M. Hrushevskiy was to find compromises. He maintained that lasting nation's relationships can be based only on mutual benefit, to the harmonization of its advanced state of development in which the freedom, sovereignty and identity of a people not affect the other. As for the socialist outlook, Hrushevskiy instead of the actual occasion revival of independent Ukrainian statehood championed the idea of restructuring on a federal basis, where Ukraine was one of the subjects of the federation. Only after IV Universal, he moved away from this position.

M.Hrushevskiy attached great importance to the issue of reflection in the minds of the masses of certain events and situations. It is important to know not only how the events took place, but also how they were taken and feel contemporaries as reflected in their minds and what impression and mood they caused. This is especially true wide bottom, where communication is of paramount importance these sentiments to the economic and social circumstances of life. Here is the interest in the growth of consciousness and citizenship masses, their vision of social and political, state and national.

As a historian M.Hrushevskiy sought to clarify the issue of the role of the state in historical terms. This importance was whether the state is not responsible to the needs of the people. It is in this area M.Hrushevskiy looking for illustrating of his

views. The first factor was that the Russian state with the center in Kiev and later with his continuation in Galicia XII-XIV centuries. It was important to prove that the Kyivan state emerged at his home ground and was not brought by the Vikings. This goal scientist dedicated section analyzing the Norman theory of the origin of the Kyivan state.

M.Hrushevskiy considered Ukrainian nation as a nation of husbandman only that due to foreign domination has lost the upper classes; emphasized the positive features of the Ukrainian people (innate logic of thought, the high cultural and social instincts, the beauty of the high life) and negative (lack of national consciousness, weakness national instinct, poor education, cultural and political education).

In the views of the state M.Hrushevskiy of the opinion that the national interests of Ukraine corresponds most autonomous status within the Russian Federation. He saw two ways of becoming a Federation – by combining two or more states with their initiative or on the initiative of the top, where a unitary state is a federation of dividing sovereignty of the territories. However, after the elimination of the Ukrainian People's Republic by Russia, M.Hrushevskiy recognized the need for an independent Ukrainian state, but only temporarily, focusing on the future entry of Russia and Ukraine into the European federation.

УДК 947(477)

Семерей Андрій Сергійович,

бакалавр, 2 курс, 2 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

Національний університет біоресурсів і природокористування *України*

(м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

LIFE AFTER KRUT AS FATE PARTICIPANTS OF JANUARY BATTLE

January 29, 1918 on the outskirts of Kyiv, near the station abruptly met Ukrainian units of the Central Council and the Bolshevik army , marching from Russia. Against 420 Ukrainian cadets, students and pupils acted over 4 thousand . Soviet soldiers. 27 students and high-school students who were guarding the station were in captivity. Later Soviet hands to hit two more Ukrainian warrant that covered the withdrawal of its parts.

So these 29 heroes were shot or tortured. Later, they buried at Askold grave in Kyiv. What happened to the rest of the participants in the battle of Kruty? For many years because of the strange and incomprehensible political situation , most authors argue that if all who visited the battlefield under cool , were killed. But this is not true! The remaining participants Battle of the Kruty many memories of events in which details how they retreated to their levels , shot at every turn, as handed down dead , injured and even guns.

In particular, 1st Subsidiary hundred student Sich Riflemen battalion (2nd hundred Kruty was not), which at the beginning of the battle was composed of 116 volunteers returned to Kyiv consisting of about 80 people. Almost half of the students were hundreds of 2nd Ukrainian Cyril and Methodius school. Under the steep killed only eight of them. The rest later participated in the battles with the Bolsheviks in the streets of Kyiv, and Ukrainian troops to retreat to Polissia. Most of the boys were at home, and later settled in Soviet Kiev. Only a few of them have

decided not to put up with Soviet rule and shared the fate of UNR Army. Forgotten fate and organizer of the Student Kuren, educator Vladimir of Kiev Cadet Corps Colonel Vasily Svaryky. He was commander of the battalion. Centurion Peter Omelchenko, who was shot by the Bolsheviks under cool, headed the only 1st battalion hundred. Forgotten fate and organizer of the Student Kuren, educator Vladimir of Kiev Cadet Corps Colonel Vasily Svaryky. He was commander of the battalion. Sotnyk Peter Omelchenko, who was shot by the Bolsheviks under cool, headed the only 1st battalion hundred.

Interestingly enough fate boys (cadets) 1st Ukrainian military school named after Bohdan Khmelnytsky. Almost all of them left the service of the Ukrainian People's Army. Only the undergraduate school was promoted to ensign titles already in the spring of 1918, a young undergraduate had to wait until 1921. They, of course, have been formally elders Ukrainian troops, but the actual approval of office had. For senior students of the 1st Ukrainian military school captain worth mentioning UNR Army Yakova ryabokon-cattail-Rozanov, who came from the town bow, which in Kyiv.

The brave sergeant in 1919 he served in the 1st Ukrainian regiment of marines and 1921 took part in the Second Winter campaign led by Yuri Tyutyunnykiv. Another representative of the senior lieutenant Ivan Grushetsky rate at the time of Liberation movement worked parade commander of the Joint youth school, which trained officers for UNR Army. Then ordained a priest.

March 7, 1921 Simon Petliura turned to UNR Army Commander General Michael Omelianovych-Pavlenko. The result was Petlyury appeal an Order of the UNR troops ch. 72 of 10 August 1921, which all the old boys of the 1st and 2nd Ukrainian military schools, who at the time served in the army UPR ascend to petty titles.

It is worth mentioning that among former members of the Battle of Kruty were

many knights "Iron Cross for the winter campaign and battles. In particular, Vladimir Dzyublik, Vasily Kovalenko, Ivan Mytrus, Simon Tomb, Michael Benzyk, Levko Pryadko Peter Franchuk and others. Michael Benzyk, Vasily Kovalenko and Petr Franchuk were elders in the legendary Black Horse regiment of Cossacks. Nicholas Kryvopusk and Ignat Martynyuk in the years 1920-1921 were a bodyguard Chief ataman Petliura Simon. The first of them went on to become an engineer and died in 1970 in the US, the second became a priest and died under unknown circumstances in Volyn in 1943. Many of the participants of the battle of Kruty in 1920 won a civil profession. So, Nikolai Kirichok graduated from the hydraulic engineering department of Ukrainian economic Academy in Podebrady (Czech Republic), then worked as an engineer in Warsaw. Vasily Kovalenko also graduated from the Ukrainian Academy of business and became an engineer-chemist. One of the Krutyans Sergey Zahvalynskyy, born in Nosivka in Chernihiv, got a profession as an engineer, but then contracted served as an officer in the Polish army. Back in 1920 when I was a sergeant cavalry regiment named after Maxim iron ore, he had the reputation that led a horse with a sword shaved captured a mouth red soldiers. It should also be mentioned that during the Second World War former members of the Battle of Kruty joined various Ukrainian military formations, a former commander of the battalion of the 1st Ukrainian military school named after Bogdan Khmelnytsky captain Averky Goncharenko in 1943 was one of the organizers of the Volunteer Division "Galicia" and in 1945 was one of its leaders.

УДК 947(477)

Середюк Вікторія Сергіївна,

бакалавр, 2 курс, 2 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Кравченко Наталія Борисівна,
*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

БІЙ ПІД КРУТАМИ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ

29 січня 97 років тому відбувся бій під Крутами, в якому українські студенти пожертвували своїм життям, аби спинити армію більшовиків при наступі на Київ. Цей приклад самопожертви молоді багато в чому нагадує подвиг Небесної сотні та «кіборгів».

Бій українських вояків проти більшовицької армії на станції Крути затримав ворога на чотири дні. Таким чином добровольці утримали столицю на час, необхідний для укладання Брест-Литовського миру, який de-facto означав міжнародне визнання української незалежності. Минуло майже сто років, а ми знову змушені обороняти власну незалежність ціною людських жертв.

Буквально за три тижні до бою під Крутами виник Студентський курінь Січових стрільців. Підрозділ вважався добровільним, але фактично в нього зараховували добровільно-примусово. За словами Лоського, рішення про формування куреня прийняло студентське віче Університету св. Володимира і щойно утвореного Українського народного університету. Бажаючих вступити в курінь було небагато, тому зібрання постановило, що «дезертири» будуть

піддані «загальнотовариському бойкотові». В студентській курінь записалося всього трохи більше сотні осіб.

Цей бій тривав 5 годин між 4-тисячною більшовицькою армією Михайла Муравйова та загоном з київських студентів і бійців вільного козацтва, що загалом нараховував близько чотирьох сотень вояків. У перебігу військових дій бій вирішального значення не мав, та у свідомості багатьох особливого значення набув завдяки героїзму української молоді.

На початку січня 1918 року більшовики встановили контроль у Харківській, Катеринославській та Полтавській губерніях та розгорнули наступ на Київ. 24–27 січня 1918 року запеклі бої розгорнулись за станцію Бахмач.

Коли українські війська відступили до станції Крути, на їх підтримку було направлено Першу Українську юнацьку (юнкерську) школу ім. Б. Хмельницького у складі чотирьох сотень (400–450 курсантів і 20 старшин (офіцерів) та першу сотню (116–130 осіб) новоствореного добровольчого Помічного Студентського куреня січових стрільців. До них приєдналися ще близько 80 добровольців з підрозділів місцевого Вільного козацтва із Ніжина.

Після запеклого багатогодинного бою, користуючись приємком, українські війська організовано відступили зі станції Крути до своїх ешелонів. 27 студентів та гімназистів, які перебували у резерві, під час відступу потрапили у полон. Наступного дня вони були розстріляні або замордовані. Згодом їх поховали на Аскольдовій могилі у Києві.

Утрати українських військ під Крутами оцінюють у 70–100 загиблих, за сучасними підрахунками. Серед них – 37–39 вбитих у бою та розстріляних студентів і гімназистів. На сьогодні відомі деякі прізвища. Це студенти Народного університету Олександр Шерстюк, Ісидор Пурик, Борозенко-Конончук, Головащук, Чижов, Сірик, Омельченко (сотник); студенти

університету Св. Володимира Олександр Попович, Володимир Шульгин, Микола Лизогуб, Божко-Божинський, Дмитренко, Андрій; гімназисти 2-ї Кирило-Мефодіївської гімназії Андрій Соколовський, Євген Тернавський.

Втрати більшовицьких військ під Крутами були значними, сягали тільки вбитими 300 вояків.

В Україні відзначення бою під Крутами розпочалися лише напередодні проголошення її незалежності. 29 січня 1991 року з ініціативи Народного руху України, Студентської спілки, інших національно-демократичних організацій в Крутах було встановлено березовий хрест та відбувся перший невеличкий громадський мітинг.

На державному рівні вшановувати пам'ять героїв Крут почали в Україні лише 2004-го. За рік перед цим, у січні 2003-го президент Леонід Кучма підписав розпорядження «Про вшанування пам'яті героїв Крут». У багатьох містах України почали встановлювати пам'ятні знаки, в школах проводити вечори, присвячені цим подіям.

УДК 947 (477)

Стадник Ніка Олегівна,

бакалавр, 2 курс, СП-1401, гуманітарно-педагогічний факультет,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

кандидат історичних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і

*природокористування України (м. Київ,
Україна)*

ГРУШЕВСЬКИЙ ТА ФРАНКО: ГРОМАДСЬКЕ І ПРИВАТНЕ

На сьогодні тема взаємин М. Грушевського і І. Франка втратила ту актуальність, яку вона мала на початку 1990-х років, коли необхідно було позбутися вузькосоціологізаторської спадщини комуністичної ідеології, яка намагалася всіляко підкреслити розбіжності між двома великими вченими, розвести їх по діаметрально протилежних вигаданих таборах: М. Грушевського приписати до «буржуазних націоналістів», а І. Франка – до «революціонерів-демократів». Зараз не треба переконувати нікого в абсурдності таких тверджень, що були з боку українських радянських вчених до всього іншого продиктовані й благими намірами – зберегти І. Франка в пантеоні офіційно визнаної більшовиками української культури. Для цього можна було пожертвувати іншим класиком, істориком М. Грушевським.

Перша згадка про М. Грушевського у спадщині І. Франка – це його фраза у листі до М. Драгоманова: «Про Грушевського я не знаю багато. Він дебютував у нашій літературі декількома новелами під підписом Михайло Заволока і навіть написав був роман «Свої й чужі» – річ зовсім слабу. Щодо політичних поглядів він, здається барвінщанин...». М. Грушевський, натомість, своє перше ставлення про Каменяра формує на підставі неприхильного відгуку про нього О. Барвінського.

Між тим низка нюансів взаємин, різниць і подібностей в оцінках політичних подій, поглядів на наше минуле лишаються ще не до кінця проясненими. За браком місця ми лише нарисово зачепимо кілька найголовніших проблем. Спробуємо також подати можливу періодизацію взаємин І. Франка і М. Грушевського, що були викликані суспільно-

політичними і особистими моментами.

Перший період умовно можна датувати початком 90-х років XIX ст. – другою половиною 1894 року, часом, коли стало відомо про переїзд Грушевського до Львова і перші рефлексії Франка й Грушевського щодо один до одного до встановлення безпосередніх контактів і особистого знайомства. Закінчується він переїздом М. Грушевського до Львова і очоленням історично-філософської секції та редагуванням «Записок НТШ». Тоді і відбувається їхнє особисте знайомство.

Другий етап 1895–1906 рр. – час найбільшого зближення вчених і активного тісного співробітництва на ґрунті НТШ й ЛНВ, особливо з року очолення Грушевським Товариства. Це був час їхнього спільного бачення політичного й громадського українського життя. Це був період найбільшого творчого злету І. Франка й надзвичайної активності як ученого й організатора наукового життя М. Грушевського.

Третій період датується 1906–1916 рр. Він характеризується певним охолодженням стосунків, викликаним, не стільки різницею ідейних, культурних чи естетичних настанов, як передусім важкою хворобою І. Франка, неможливістю далі продуктивно працювати. В міру її загострення загострювалися й взаємини останнього з М. Грушевським.

Цікаво, що протягом усього періоду взаємин, навіть найтепліших у 1897–1905 рр., М. Грушевський ніколи не звертався до І. Франка у листах зі словами «Дорогий» і по імені та по батькові. До Франка він звертався виключно «Високоповажаний пане докторе» та «Високоповажний Добродію». Тим самим відповідав й І. Франко – «Високоповажний пане професоре», «Вельми Шановний Пане Професоре», «Вельми Шановний Пане Добродію». Лише в одному листі за 1898 р. він звертається «Дорогий друже».

І все ж можна припустити: більший душевний сантимент у взаєминах

мав Грушевський до Франка, аніж навпаки. Навіть побіжний підрахунок згадок прізвища Франка у щоденнику Грушевського за 1904–1910 рр. показує, що Іван Франко – найзгадуваніша особа у ньому. Про нього говориться у близько двох сотнях поденних позицій щоденника. Цей показник у кілька разів випереджає усіх інших осіб, навіть родичів М. Грушевського. На усі зміни в поведінці Франка Грушевський реагував надзвичайно сильно й емоційно, рефлексував на кожен зміну поведінки доктора. Приміром, коли він дізнався про ляпаса в обличчя Франкові від Василя Левицького, професор записав у щоденнику: «Я почув фізичний біль, почувши се!! Страшні люде! Так як би мені хтось зробив якусь болючу образу!» .

Грушевський потребував Франка не лише як найголовнішу літературну силу товариства, але й як соратника у боротьбі з різноманітними опозиціями на терені НТШ, як дорадника у культурній і громадській праці. Франко натомість в Грушевському був зацікавлений як в людині, яка давала йому заробіток і давала можливість існувати його великій родині.

Після смерті Каменяра М.Грушевський одним із перших відгукнувся розлогим некрологом, де надзвичайно високо було оцінено внесок письменника до скарбниці національної культури. Також М.Грушевський був одним із організаторів відзначення 10-ї річниці смерті Каменяра. Спеціальне франкознавче число «України» відкривалося статтею історика «Апостолові праці», в якій зустрічаємо як особисті теплі спогади про письменника, так і надзвичайно проникливий та доброзичливий погляд на його життя і творчість. Крім названих джерел, маємо також розлогу та численну літературу мемуарного характеру, де відображено оригінальне бачення сучасниками взаємин І.Франка та М.Грушевського.

УДК 947(477)

Титовська Анна Миколаївна,

*бакалавр, 2 курс, група СП-1401,
гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Кравченко Наталія Борисівна,

*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

THE ROLE OF MICHAEL HRUSHEVSKY IN ESTABLISHING STATEHOOD DIRECTLY OF UKRAINIAN

Among the major currents of history leading Ukrainian historical science place is the state tendency, which supporters, considering the main driver of the historical process state, focusing attention on the study of the history of the state. By leading representatives statist direction of Ukrainian historiography typically include D. Doroshenko, V.Lypynskoho, S.Tomashivskoho, I. Krypiakevych, I.Krevetskoho, O.Ohloblyna, N.Polonsku-Vasilenko et al., But beyond that list is often the most prominent figure in Ukrainian historian Michael Hrushevsky under which only fixed identity to populist direction. Meanwhile, it M.Grushvskiy a recognized leader Ukrainian historiography, the founder of scientific historical school in Lviv contributed to the formation of a number of experts on the history of Ukraine's statehood and his work made a contribution to the study of this problem,

and thus gave reason to believe it is directly involved in the statist direction. On this side of history Hrushevsky J. Dashkevich pointed linking of his name origin national-statist trend in Ukrainian historiography.

In Grushevskiy key position in establishing statehood directly Ukrainian historiography pointed Wynar L., A. Pritsak etc. researchers. However, their work does not give a holistic view of the role of M. Hrushevskoho in the development of this trend in Ukrainian historical science.

State tendency started in a time when Ukrainian Romantic historiography on the background of the prevailing populist interpretation historical process centered on people regarded as the engine of history. M. Maksimovic, Kulish, Kostomarov, A. and B. were M.Grushevskiy representatives populist historiography that prevailed in Ukraine. The second half of the nineteenth century socio-political development and growth powerful national liberation movement of the early twentieth century gave new early twentieth century gave new calls historical thought, which has had a fundamentally new scientific scheme and a new concept of Ukrainian historical process worked Hrushevskiyi. At the foundation of this concept he built multivolume «History of Ukraine-Rus», which became the basis historiosophical his scientific school of historians in.

Hrushevsky, although it rose to the top of the populist direction, both seen and his weaknesses, and therefore increasingly aware the need to investigate the role of the state, identify and analyze state traditions of the Ukrainian people, and what directions to their students historical schools in Lviv and later in Kiev. During his mentoring formed first Ukrainian national school historiography statist direction, based upon historical Teacher Scheme, its concept and methodology of historical research, as well as the Western European statist philosophy of history and ideas postpozytyvizmu. Ukrainian historians, statesmen scheme provided M.Hrushevskoho more pronounced statehood and national color and put it in the

foundation of modern Ukrainian historiography. Our statehood school rose by scientific legacy Hrushevsky, which had greatly expanded and enriched the concept of Ukrainian history and his views have undergone a significant evolution. This is clearly seen on the interpretation of Hrushevsky's day and B. Khmelnytsky Hetman Mazepa era, which he regarded as the most important periods of Ukrainian history of modern times related to the history of the national liberation movement for freedom and statehood of Ukraine.

Hrushevsky positively assessed the activities of state also Hetman Mazepa, including his diplomatic talent, an alliance with Charles XII, which could ensure autonomy and independence of Ukraine. He pointed to the direct link between the government of Khmelnytsky and his Swedish policy and orientation of the Cossack 1700s. The leading motive of the policies of Ivan Mazepa was the idea of sovereignty and integrity of the Ukrainian people.

Critical reservations about some negative aspects of Bohdan Khmelnytsky and other public figures can not be associated with his nihilistic attitude towards the state in general. As already said his proposed scheme of Ukrainian scientific history was research focused on the role of the masses in the state competition. In this circuit formed a tendency in Ukrainian historiography, which has many students.

УДК 947 (477)

Ткаченко Ірина Олександрівна,

бакалавр, 2 курс, 1 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ,

Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ,
Україна)*

CATHERINA HRUSHEVSKA

The life of Catherine Hrushevs'ka daughter professor, political activist, who dedicated his life to Ukraine, Mikhaïl Hrushevsky fostered, above all, an atmosphere of love and family comfort in family, intellectual, national-conscious environment, the spirit of freedom ...

Hrushevska Catherine (1900-1943) - the daughter of Professor Hrushevsky Kateryna was born in Lviv in 1900, congenital pulmonary disease girl health of his father, forcing the family to acquire land in a picturesque, cozy Sofiyivka (now upper ppm. St. Frank and Samchuk) and build a villa there. Here, in the family nest, which was the center of scientific, social, cultural elites of Lviv, the family will live their happiest years ...

Primary education, through health, Kulyunya as next affectionately called, was home. Mother - Maria Sylvestrivna - a talented teacher and translator, a man of encyclopedic knowledge, coped with it best ...

And was Kryvorivnya, a village deep in the Carpathians, where every year on vacation all came Hrushevskii. Here Catherine of age will associate themselves with folk songs, life, traditions and wisdom ... The future seizure was firmly fixed communication of the brightest representatives of Ukrainian elite - Ivan Franko, F. Wolf, Kotsyubynskoho I. Krypyakevych and many other

The First World War destroyed all this idyll, Grushevskii have never return to

his home ... super Hrushevsky brings family to Kyiv, where he was arrested The family repeated the mournful path of thousands of Ukrainian families found themselves on different front lines in this war empires. Exile deep into Russia, the years of hardship, but the years of the Ukrainian revolution 1917-1919 Catherine meet in Kiev ...

She entered the law faculty of the first Ukrainian university, became a member of the Kiev «Enlightenment», published first publication - political essays, literature reviews, reviews.

The political situation makes it impossible to stay in the capital Hrushevskyi, family forced to emigrate. 1919-1924 - Czechoslovakia, Switzerland, Austria - Kateryna continued scientific work, helps his father in the leaf. Ukrainian Sociological Institute, there is the secretary and graduate student at the Institute of studio creates original culture ... In 1923, Karl Hrushevka published his first scientific work «Primitive fairy stories and tales of Africa and America».

Additionally Catherine is an active member of «Ukrainian Committee's help the hungry» in Vienna, working with the publication of «Struggle - you will overcome» the National Council of Ukrainian Women ...

Homesickness and deceptive policy Ukrainization Hrushevskyi forced to return to Ukraine in 1924. Catherine became secretary of Cultural and Historical Commission UAS, in 1925 ocholyuye Kabinet primitive culture. Catherine revealed talent as cultural studies, anthropologist, sociologist, folklore it was in those years 1927, efforts K. Hrushev'ska out the first two volumes (of six planned) «Ukrainian people's minds», unique, Top Rated research.

Moreover, in 1927, Catherine became a full member of the Scientific Society of Taras Shevchenko.

Then events unfolded like a prolonged nightmare ... Started harassment and arrests of Ukrainian scientists and looming danger over by Hrushevsky as the

«Ukrainian bourgeois historian» of Catherine Hrushevsky as the «Ukrainian bourgeois representative of Ethnology and Folklore». 1931 Hrushevsky went to Moscow in «honorable exile», and with him went and daughter Catherine. It was not until the death of professor when he unexpectedly passed away November 25, 1934

1938 Catherine arrested in Kiev (in the acute pulmonary disease), thrown into the cold dungeons originally Street. Institute, so that they - and later in prison Lukyanovka - undergo many months of investigation, interrogation, to wait until after the terrible sentence.

Catherine accused of promoting anti-Soviet Ukrainian nationalist organization whose aim was to «establish a fascist dictatorship» ... deprived of liberty in a labor camp for a term of eight years with the "defeat of rights» for five years and confiscation of personal property ...

According to documents KGB Hrushevskia Catherine died March 30, 1943 in Temlazi, buried her in Novosibirsk.

УДК 947 (477)

Шевченко Анастасія Олександрівна

бакалавр, 1 курс, 2 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна,

кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВНЕСОК МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО У СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

У другій половині XIX ст. процес формування української академічної соціології розпочинається з наукових доробок Михайла Драгоманова, Івана Франка, Олександра Потебні та інших мислителів і набуває завершених «класичних» соціологічних форм у працях Михайла Грушевського, Микити Шаповала, Максима Ковалевського та інших. Розпочинається він за умов існування соціології на Заході. Це породжує певні способи бачення й моделі пізнання соціальної реальності, нові підходи, способи вирішення.

На початку XX ст. на українських теренах відбувався активний процес інституціалізації соціологічної науки: створювалися соціологічні навчальні та наукові заклади, здійснювалися теоретичні й прикладні дослідження, видавалися наукові праці. Значних зусиль до розвитку вітчизняної соціології у цей період доклав видатний український історик, політичний діяч Михайло Сергійович Грушевський (1866-1934 рр.). Великий вплив на формування його соціологічний поглядів здійснило знайомство з ідеями Огюста Конта і Герберта Спенсера. Ще з 1890-х років учений починає активно вивчати праці представників французької соціологічної думки, насамперед Габріеля Тарда, Еміля Дюркгейма та Люсьєна Леві-Брюля. Як мислителю, що формувався під впливом народницької школи, йому імпонують пошуки Еміля Дюркгейма та його однодумців, які прагнули віднайти колективістську підгрунтя явищ історії і культури.

Вивчення соціологічної теорії мало свій вплив на зміну методологічної орієнтації автора «Історії України-Руси» у бік соціологізму. Як зазначає Василь Ульяновський, починаючи з 1903р. Михайло Грушевський вперше в українській історіографії застосовує історико-соціологічний метод,

розроблений на межі XIX-XX ст. європейським позитивізмом. Перебування Михайла Грушевського у Парижі в 1903 р. мало велике значення для його творчості, внаслідок чого він з історика соціально-економічних та суспільних явищ перетворився на історика-соціолога. Основою соціологічних інтересів Михайла Грушевського були фактори соціальної еволюції, закони суспільного розвитку, суть соціології тощо. Критично оцінюючи західні соціологічні теорії Огюста Конта, Герберта Спенсера, Карла Маркса та інших, Михайло Грушевський обґрунтував неправомірність застосування природничого розуміння закону для пізнання соціальної реальності.

Вчений вважав, соціальний прогрес однаковою мірою визначається біологічними, економічними та психологічними чинниками. Значне місце в його дослідженнях відведено вивченню історії України, історичного процесу взагалі, генезису щодо виникнення і розвитку української та російської народностей, становлення державності в Україні.

Під час вимушеної еміграції (1919-1924 рр.) Михайло Грушевський створив Український соціологічний інститут. Це була громадська організація, яка фінансувалася за рахунок спонсорства, притому досить скромного. Офіційно Інститут існував до 1924 року, однак через брак коштів, фактично вже у 1922 році припинив своє функціонування.

8 жовтня 1919 року Михайло Грушевський уклав Проект утворення Українського соціологічного інституту. Метою діяльності Інституту вчений вбачав у інтеграції українського суспільства, різних його верств, поширення інформації про українців серед європейського та американського громадянства.

Основними напрямками діяльності Українського соціологічного інституту були лекційний та видавничий. Насамперед, говорив М. Грушевський, слід спростувати «фальшиву репутацію некультурності українства».

Михайло Грушевський, повернувшись у 1924 році в Україну, мав намір

створити тут систему соціологічних інституцій. З цією метою він знайомить радянських науковців з основними результатами роботи Інституту і намагається продовжувати працю у даному напрямі на рідній землі. Та його спроби не дістають підтримки з боку офіційних кіл. У цей час Михайло Грушевський і його соратники видають низку соціологічних праць: «Спроба соціологічного пояснення української казки» Катерини Грушевської, «Соціологія в концепції нової французької демократії» Федора Савченка та ін.

Під безпосереднім впливом ученого у 1926-1927рр. розпочинає діяльність Асоціація культурно-історичного досвіду при Київському інституті народної освіти. Михайло Грушевський читає тут курси «Сучасна соціологія. Примітивне мислення і його еволюція» та «Соціальні і культурні течії в Україні». Однак, невдовзі соціологія в СРСР надовго потрапляє під заборону.

Царина соціологічних інтересів Михайла Грушевського – чинники соціальної еволюції, закони суспільного розвитку, сутність соціології, генетична соціологія, критика західних теорій. Завданням соціології визначав він вивчення соціальних процесів у суспільстві, яке повинно супроводжуватись відкиданням випадкового, мінливого і зосередженням уваги на типовому та постійному. Значення соціології Михайло Грушевський вбачав, перш за все, в тому, щоб допомогти кожній людині зрозуміти суспільство, в якому вона живе.

«Початки громадянства» - праця, яка дає можливість скласти уявлення про погляди автора на предмет і проблематику соціологічної науки. Соціологію автор визначає тут як науку про загальні і постійні тенденції і форми соціального розвитку.

У передмові до праці Михайло Грушевський висловлював жаль з приводу того, що соціологічні дослідження згодом згорнулися під натиском інших інтересів. Однак наукові результати українських учених класичної доби складають міцні підвалини для відродження і дальшого розвитку їх традицій

сьогодні.

УДК 947(477)

Шпірно Альона Олегівна,

*бакалавр, 2 курс, 1 група, гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ,
Україна)*

Кравченко Наталія Борисівна,

*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ,
Україна)*

ЗАГАДКОВА СМЕРТЬ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

Грушевський Михайло Сергійович – український історик, громадський та політичний діяч. Голова Центральної Ради Української Народної Республіки (1917–1918). Дійсний член Чеської АН (1914), ВУАН (1923) та АН СРСР (1929), багаторічний голова Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (1897–1913), завідувач кафедри історії Львівського університету (1894–1914), автор понад 2000 наукових праць. Його постать є визначальною та загадковою в історії України. А саме, загадковим є дата смерті М. Грушевського, адже в одні історики переконують, що Грушевський помер 24 листопада 1934р., а інші стверджують, що датою смерті є 25 листопада 1934р.

Ця плутанина присутня в науковій літературі також, наприклад, «Радянська енциклопедія історії України» вказує 25 листопада, в той час, як «Енциклопедія українознавства» – 24 листопада. Спочатку можна подумати, що ці неточності є через те, що одні вчені є «підрадянськими», а інші «діаспорні», але як вітчизняні, так й іноземні видання вказують на 25 листопада. І навіть зараз, в незалежній Україні є достеменно невідома дата смерті М. Грушевського.

Звідки ж взялася ця розбіжність намагалася з'ясувати кандидат історичних наук – Оксана Юркова. Зокрема, в своїй статті «Загадка дати смерті Михайла Грушевського» вона досліджує некрологи та історію хвороби Грушевського, аби з'ясувати яка ж дата є правильною.

Дослідження показують те, що ще на початку вересня 1934р. Грушевський разом з дружиною Марією Сильвестрівною та донькою Катериною поїхав на відпочинок до кисловодського санаторію. Спочатку все було добре, але за три тижні, у десятих числах жовтня Грушевський захворів. Кілька операцій із лікування карбункулу було проведено в санаторії не дуже досвідченим лікарем, час було втрачено. Грушевського довелося перевести до Кисловодської лікарні. Згідно записам лікаря: 24/11 Сердечная слабость нарастает, температура ниже нормы. Пульс 120, едва прощупывается. Сознание помрачено. В 2 часа дня смерть при нарастании сердечной слабости. Ввечері 24 листопада Катерина Грушевська надіслала телеграму своєму дядькові в Київ, яку він отримав 27 листопада о сьомій годині вечора. Отже, і телеграма, і історія хвороби свідчать про те, що Михайло Грушевський помер 24 листопада 1934р.

Звідки ж тоді взялася дата смерті 25 листопада? Вперше вона з'явилась в некролозі на сторінках газети «Комуніст», що вийшла друком 27 листопада 1934р. Історик Оксана Юркова вважає, що тогочасній владі було байдуже коли

вчений помер, для них був головним сам факт смерті. Оксана Юркова вважає, що мав місце або технічний хибодрук, або, що вірогідніше, сталась банальна помилка через особливості тогочасного так званого радянського революційного календаря.

Грушевський помер вдень 24 листопада 1934 р., що припав на суботу, шостий день шестиденки. 25 листопада, неділя, офіційно був робочим днем, бо був першим днем шестиденки, однак газети в УСРР того дня не виходили, оскільки напередодні був вихідний і друкарні не працювали. Тому перші повідомлення про смерть історика з'явилися не наступного 25 числа, а вкупі із надрукованою постановою РНК УСРР побачили світ через день, 26 листопада, коли вийшли чергові номери газет, що були набрані ввечері 25 листопада.

Можна припустити, що у Києві під час підготовки некрологу 25-го числа написали, що "Грушевський помер вчора після важкої хвороби у Кисловодську...". Однак день 26 листопада, імовірно, пішов на узгодження тексту із вищим партійним керівництвом у Москві, де механічно виправили «вчора» на «25 листопада», і газети вийшли 27 листопада із некрологом саме в такій редакції.

Можливо, цю помилку і помітили, проте виправляти її ніхто не наважився, особливо після того, як ця дата була оприлюднена у газеті "Правда"

Отже, дослідивши історію хвороби Грушевського та некрологи в газетах, можна з впевненістю говорити, що 24 листопада 1934р. є датою смерті відомого вченого, в той час, як 25 листопада 1934р. є звичайною помилкою.

УДК 947 (477)

Шульга Марина Миколаївна

бакалавр, 2 курс, 1 група, гуманітарно-педагогічний факультет,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Кравченко Наталія Борисівна,

*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРЕЗИДЕНТСТВО ГРУШЕВСЬКОГО: МІФИ І РЕАЛІЇ

У коловороті революційних подій початку 20 століття на політичну арену вийшли багато яскравих та видатних громадських діячі. Однією з визначних постатей української політичної історії того періоду був Михайло Сергійович Грушевський – історик, літературознавець, письменник, публіцист, громадський і державний діяч, академік ВУАН (з 1923 р.) та АН СРСР (з 1929 р.).

Ми звикли сприймати Грушевського як першого президента УНР, який був головним ідеологом української революції, творцем її концепції й разом з УЦР пройшов шлях від вимог обмеженої національно-територіальної автономії до становлення самостійної України. Та як стверджують історики, це твердження помилкове. У спадок від української зарубіжної історіографії сучасній українській спільноті дістався міф про Грушевського – президента УНР. Запроваджену ще в 1930-х легенду, напрочуд легко сприйняли на віру.

Міф міцно прижився не тільки в публіцистиці, політикумі, а й у науковій літературі.

У роки незалежності міф про президентство підхопили українські політики. Останнім етапом політичної діяльності Михайла Грушевського як голови Української Центральної Ради можна вважати прийняття Конституції УНР 29 квітня 1918 року. Основний Закон проголосив Україну суверенною парламентською державою, яка гарантувала права всім народам, які її населяли. Верховним органом УНР Конституція проголосила Всенародні Збори. Зокрема III розділ пункті 23 Конституції УНР зазначається: «Верховним органом влади УНР являються Всенародні Збори, які безпосередньо здійснюють вищу законодавчу власть в УНР і формують органи виконавчої і судової влади УНР»[1]. Як бачимо, жодного слова про інститут президентства. А щодо посади Михайла Сергійовича, то його мали обрати Головою Всенародних Зборів. Цього ж дня Грушевського і членів уряду УНР німці заарештували. Відбувся гетьманський переворот. Тому міф про президентство Грушевського потрібно спростовувати. Щоправда, в останні роки його стали називати президентом Української Народної Республіки. Але згідно з Конституцією планувалася парламентська республіка, навіть не парламентсько-президентська. Тому все-таки першим президентом України у ХХ столітті був Леонід Кравчук, а не Михайло Грушевський [2].

З огляду, можна зробити висновок, що ні юридично, ні формально, а отже й історично Грушевський не був президентом Української Народної Республіки. Такої посади просто не існувало, вона не була передбачена конституційно.

Дивно, що такої історичної okazji не помітили раніше. Дались в знаки труднощі перекладу: Грушевський послуговувався візитівкою, де був напис французькою мовою «*President du Parlement D'Ukraine*» (президент

парламенту України – тодішній відповідник сучасного Голови Верховної Ради України), а також пізніше підписувався «бувший президент Української Центральної Ради». В протоколах засідань Ради він називався українським словом «голова». Найповніший реєстр усіх, хто титулував його президентом, склав історик Павло Усенко у праці «Чи був Михайло Грушевський президентом України?»[3].

Однак старий міф продовжує жити далі. Він навіть став предметом сучасних політичних ігор: тільки у вересні-жовтні 2004 чимало друкованих і електронних ЗМІ знову розтиражували «президентство» Грушевського. Після обрання у липні 1994 р. Президентом України Л.Д.Кучми його Адміністрація на чолі з Д.В.Табачником почала активно використовувати міф про президентство М.Грушевського з метою знизити значення опонента Л.Д.Кучми Л.М.Кравчука, як першого Президента України. Зокрема, в будинку Адміністрації Президента було встановлено погруддя М.Грушевського, а в 1998р. було відкрито пам'ятник йому в Києві [4]. Після того, як Л.М.Кравчук досяг політичного компромісу з Л.Д.Кучмою, а Д.Табачник втратив політичну вагу, роздування міфу про президентство Грушевського поступово припинилося.

Література:

1. Конституція Української Народньої Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України - офіційний веб-портал. – 1918. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.
2. Гарбарчук К. Грушевський ніколи не був Президентом України [Електронний ресурс] / Кость Гарбарчук // Вісник+к. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://archive.visnyk.lutsk.ua/2006/10/05/2529/>.
3. Усенко П. Г. Чи був Михайло Грушевський президентом України? Від

історії національних катастроф до катастрофи національної історії / Павло Георгійович Усенко. – Київ: НОРА-ДРУК, 2003. – 99 с.

4. Дяченко В. Як Грушевський попрацював президентом в Адміністрації Табачника [Електронний ресурс] / Віталій Дяченко // depoua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.depo.ua/ukr/politics/yak-grushevskiy-popratsyuvav-prezidentom-v-administratsiyi-29092015080000>.

УДК 947 (477)

Яценко Антон Михайлович,

бакалавр, 2 курс, 2 група, гуманітарно-педагогічний факультет, спеціальність «Соціальна педагогіка»

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Кравченко Наталія Борисівна,

*кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

БРАТ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

Олександр Сергійович Грушевський, молодший брат видатного українського історика і державного діяча М.С. Грушевського, був обдарованою, талановитою людиною, наділеною організаторським хистом,

надзвичайною працездатністю і цілеспрямованістю, тому його запам'ятала історія як визначного вченого-дослідника, громадського діяча та краєзнавця.

Актуальність дослідження історичної спадщини О. Грушевського зумовлена рядом суттєвих факторів. По-перше, міркування та зауваження О. Грушевського не були оформлені в одну загальну збірку праць чи, наприклад, монографію, а розкидані по великій кількості певних публікацій: статей, нарисів тощо. По-друге, перебування у тіні свого знаменитого брата зумовило недостатнє приділення уваги до наукових здобутків ученого. По-третє, через викорінення паростків територіального країнознавства у часи тоталітаризму ім'я вченого було викреслене з історії, та перші спроби дослідити життя та праці О. Грушевського були здійснені аж з зруйнуванням тоталітарного ладу, тобто наприкінці ХХ століття.

Науковий старт Олександра Сергійовича розпочався ще з періоду навчання. Закінчивши гімназію, він вступив на історико-філологічний факультет Київського університету, отримавши диплом першого ступеня по його закінченню. Для своєї магістерської праці студіював архівні збірки в Австрії, Німеччині, Росії. Як наслідок, його обирають дійсним членом першої нетитулованої української академії наук – Наукового товариства імені Шевченка. У 1906–1907 рр. разом з братом працював над розробкою статуту Українського наукового товариства в Києві.

О. Грушевський серед тогочасних російських університетів першим запровадив викладання історії України рідною мовою, за що отримав догану і був змушений залишити вищу школу (Московський та Петербурзький університети). В одному став керівником популярного студентського гуртка українознавства. Переїхавши до Києва у часи Української революції, Олександр Грушевський стає членом Української Центральної Ради, він очолює справу із заснування першого Українського народного

університету. Далі діяльність вченого була пов'язана з Українською академією наук (1919–1924 рр.).

Спектр наукових досліджень О. С. Грушевського досить широкий. Він – автор понад ста праць, серед яких – кілька монографій з історії Пінського Полісся та Великого князівства Литовського. Створив серію яскравих літературних портретів до біографічного словника діячів України. Його перу належать літературознавчі, фольклористичні та етнографічні праці: «Із історії української етнографії: Вивчення історичних пісень» (1905), «М.О.Максимович. 1804–1873» (1906), «До характеристики поглядів «Истории руссов» (1908), «Гоголь і сучасна українська суспільність» (1909), «Из истории украинской этнографии: Этнографические темы в украинской литературе» (1909), «Н.А.Маркевич» (1911), «Ранние этнографические работы Н.И.Костомарова» (1911), «Из цикла украинских народных песен о панщине» (1916), «З полемічної літератури кінця XVI століття і після запровадження унії» (1917), «Життя і творчість Т.Г.Шевченка, 1814–1838” (1918), «З етноірафічних студій їв. Франка» (1918) тощо.

Формування і розвиток історичних поглядів О. Грушевського відбувалося під впливом родинного, університетського та суспільного середовища, в якому він жив і працював. Тому історик особливо переймався проблемою збереження унікальних історичних джерел, розробляв проект створення Українського національного архіву, концепцію архівно-археологічного інституту, входив до комісії із заснування Національної бібліотеки. Найважливішою думкою своїх праць вчений вважав ідею автономності, вільного, державного розвитку українського народу.

Наукова діяльність та факти біографії історика вимагають ґрунтовного дослідження з залученням архівних матеріалів, а наукова спадщина Олександра Грушевського ще чекає історіографічного вивчення, узагальнення

і широкої популяризації. Хоча історичні твори, науково-організаційна, культурно-просвітницька та громадська діяльність О. Грушевського зробили значний внесок у процес закладання підвалин української державності.